

Movement without aim Methodological and Theoretical Problems in Oral History Ronald J. Grele

Masooome Pajhooheshnia

Department of History, Faculty of Literature and Humanities, University of Isfahan, Isfahan, Iran

Abstract: This article is the 4th one from the whole 39 articles presented in “The Oral History Reader”, a specialized resource in oral history discourse. It was published by Routledge in 1998, simultaneously in England, USA and Canada, then republished in 2003 and 2015. Being authored by specialist researchers, the articles included in this book discuss some issues in oral history discourse such as: oral history development, methods of interview, conditions of oral history in contemporary historiography as well as stand for oral history projects, only a few of which have been translated to Persian.

Ronald J. Grele, is the director of Oral History Research Office in Columbia University. He mentions some of the advantages and disadvantages of oral history methodology in this article, and discusses its use within historical research discourse. The author also reviews the criticism faced by oral history approaches, and gives some recommendations to the oral historians in order to overcome the constructive criticisms, qualify the oral history projects, and also encourage the historians to trust oral history outcomes.

Key Words: Oral History, Historiography, Interviewee, Interview.

جنبش بی‌هدف مسائل روش‌شناسی و نظری در تاریخ شفاهی^۱

رونالد جی. گرل^۲

معصومه پژوهش‌نیا

گروه تاریخ، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۲/۰۸ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۱/۱۲

چکیده

مقاله پیش رو، ترجمه و تعلیق چهارمین مقاله از «راهنمای تاریخ شفاهی» است. این مجموعه، یکی از منابع تخصصی در گفتمان تاریخ شفاهی است که انتشارات روتلج در سال ۱۹۹۸ در انگلستان، آمریکا و کانادا منتشر کرد و در سال‌های ۲۰۰۳ و ۲۰۱۵ نیز تجدید چاپ شد. مباحث مطرح‌شده در این مجموعه، شامل توسعه تاریخ شفاهی، روش‌های انجام مصاحبه، جایگاه تاریخ شفاهی در تاریخ‌نگاری معاصر و نیز حمایت از طرح‌های تاریخ شفاهی‌اند. متخصصان و صاحب‌نظران در حوزه تاریخ شفاهی، مقالات مندرج را در مجموعه مذکور به نگارش درآوردند و تا کنون تنها تعداد معدودی از آنها به زبان فارسی برگردانده شده است.

رونالد جی. گرل، رییس دفتر تحقیقات تاریخ شفاهی در دانشگاه کلمبیا است. او در این مقاله سعی داشته است تا به برخی از نقاط قوت و ضعف مطالعات تاریخ شفاهی، به‌عنوان یکی از عرصه‌های انجام پژوهش‌های تاریخی، اشاره و جایگاه این عرصه را در گفتمان مطالعات تاریخی بررسی کند. نویسنده در ادامه، انتقادهای واردشده به تاریخ شفاهی را بازنمایی و برای رفع آنها، ارتقای کیفی پروژه‌های تاریخ شفاهی و بالابردن میزان اعتبارمندی حاصل‌شده از این پروژه‌ها، توصیه‌هایی به مورخان شفاهی ارائه می‌کند.

واژه‌های کلیدی: تاریخ شفاهی، تاریخ‌نگاری، راوی، مصاحبه

¹ Robert Perk & Alistair Thomson (2003) “The Oral History Reader”, London and New York, Routledge, “Movement without aim: Methodological and Theoretical Problems in Oral History” by Ronald J. Grele, PP:38-52.

² Ronald J. Grele

* **Corresponding Author:** Masooome Pajhooheshnia

E-mail address: m.pajhooheshnia@yahoo.com

Copyright2021 @ Documents and National Library of the Islamic Republic of Iran. All rights reserved

کنون تمایل مورخان، بیشتر به این صورت بوده است که در ظاهر خود را مشتاق به تاریخ شفاهی نشان دهند، اما در خفا، عمیقاً به آن بدگمان باشند. هیچ‌یک از این دو رویکرد، به‌طور مستقیم به کاربرد مصاحبه شفاهی در اهداف تاریخی نمی‌پردازند.

نمونه‌های فراوانی از اشتیاق مورخان به تاریخ شفاهی وجود دارد. دو مورد آن، دوران سخت⁹ از استاذز ترکیل¹⁰ و زندگینامه ت.هری ویلیامز¹¹ از هوی بی لانگ¹² هستند. این آثار با وجود محاسن بسیار، اما فاقد دورنما در این زمینه‌اند؛ زیرا همان‌طور که مایکل فریش¹³ اشاره می‌کند، در متفکرانه‌ترین دیدگاه «دوران سخت»، تاریخ شفاهی از چنان اهمیتی برخوردار است که به‌سختی می‌توان آن را جدی گرفت. منظور فریش این است که علاقه‌مندان به تاریخ، فرهنگ و سیاست با پژوهش‌های اخیر در تاریخ شفاهی آنقدر احساسی برخورد کرده‌اند که اغلب فراموش می‌کنند که ماهیت تاریخ شفاهی در ورای ظاهر آن، چیست که اینگونه به آن توجه کرده‌اند.^{IV}

باوجود پذیرش غیرانتقادی نتایج مستندات شفاهی، شواهدی از ایجاد شک و بی‌اعتمادی نسبت به تاریخ شفاهی در میان مورخان حرفه‌ای - آنهایی که بابت نگارش و تدریس تاریخ، وجهی دریافت می‌کنند - دیده می‌شود. گهگاه این شک و تردیدها در سازمان‌ها و انجمن‌های مربوط به تاریخ، شکل رسمی‌تری به خود می‌گیرند. مؤسسات اندکی وجود دارند که مطالعات میدانی در حوزه مصاحبه شفاهی یا تاریخ شفاهی را تدریس یا تشویق کنند. مؤسسات کمی تمایل به پذیرش مسئولیت‌های فکری یا مالی در پروژه‌های تاریخ شفاهی دارند. حقیقت این است که با وجود اینکه جمع‌آوری و ویرایش دست‌نوشته‌ها یا مکاتبات شخصی مدت‌هاست برای دانشجویان مقطع دکتری و محققان رسمی، به صورت قانونی مجاز محسوب می‌شود، کمتر نهاد تاریخی به دانشجویی که پروژه‌های تاریخ شفاهی را به صورت کاملاً مستند و برنامه‌ریزی‌شده هدایت و اجرا کند، مدرک دکتری اعطا نمی‌کند و مورخان معدودی وجود دارند که بابت انتشار مصاحبه‌های به دقت تنظیم‌شده، تحسین

در ابتدای امر لازم به توضیح است که عنوان مقاله دربردارنده نکته ظریفی است و به جنس مطالعات تاریخ شفاهی اشاره دارد. روش پژوهش‌های تاریخ شفاهی، از نوع «نظریه بنیادی»³ است. در این نوع مطالعات، این مسیر⁴ است که هدف اصلی است و در انتها فرضیه را شکل می‌دهد. به بیان دیگر، نوع مطالعات تاریخ شفاهی، آنچنان که واضح و مبرهن است، پرسش‌محور (در مصاحبه؛ بسته پرسشی) است. بر اساس این، حرکت در مسیر فرضیه‌ای خاص می‌تواند جوانب مفعول را همچنان مستور نگه دارد؛ در حالی که در روند پرسش‌مندی مصاحبه‌گر، رفته‌رفته حدود و چشم‌انداز آن آشکار می‌شود و بدین صورت، درنهایت فرضیه شکل می‌گیرد. بر این مبنا، حرکت مؤلف در بدو امر هدف‌گذاری نشده است و چشم‌انداز و پایانی ندارد.

بر اساس این، پرسش‌هایی نتیجه‌محور که فرجام یک پروژه تاریخ شفاهی را به چالش می‌کشند، از قبیل اینکه پیش‌بینی محقق چه خواهد بود؟ یا تحقیق در چه سطحی ارائه خواهد شد؟ می‌تواند بر کیفیت مصاحبه تأثیر بگذارند و جنس تحقیق را به خاطره‌نگاری نزدیک کنند؛ بنابراین، در چنین تحقیقاتی لازم است مصاحبه به صورت فعال برگزار شود؛ بدین معنا که حد و مرز مصاحبه از پیش تعیین نشده باشد و در طول مسیر، شکل گیرد (نورانی، ۱۳۹۵: ۷-۶).

طی ده سال گذشته، جمع‌آوری مستندات شفاهی⁵ به‌عنوان ابزار کمیکی در مطالعات تاریخی، به سرعت توسعه یافته است. این توسعه به صورت پیوسته و روزافزون، هم به لحاظ تعداد راوی‌ها⁶ و هم به لحاظ تعدد پروژه‌ها، در آنچه با تسامح تاریخ شفاهی⁷ خوانده می‌شود، به چشم می‌خورد.^I همچنین، در صورتی که گزارش منتشرشده از سوی کمیته «انجمن تاریخ آمریکا»⁸ در این باره پذیرفته شود، شهرت و اعتبار آن نیز همواره رو به افزایش بوده است.^{II} باوجود این رشد و استفاده روزافزون مورخان از مصاحبه‌های تاریخ شفاهی در مطالعات خود، بازهم مورخان به‌ندرت به بحث جدی در زمینه تاریخ شفاهی می‌پردازند. تا

⁹ Hard Times

¹⁰ Studs Terkel

¹¹ T. Harry Williams' biography

¹² Huey Long

¹³ Michael Frisch

³ Grounded Theory

⁴ Process

⁵ Oral Testimony

⁶ Interviewee

⁷ Oral History

⁸ American Historical Association

پرسش‌های مبهمی که مطرح کرده است و نیز ماهیت خاطرات تاریخی راویان، نقد شوند. همان‌طور که ترکل اشاره می‌کند، کار او تاریخ نیست، بلکه خاطره است و او نه به دنبال فکت^{۱۷}، که در جستجوی حقایق پشت آن است. چنین تمایزاتی به مشکلات نظری جدی منجر می‌شوند که اصولاً مورخان حرفه‌ای مطرح نکرده‌اند. همچنین، نقدهای جدی به این تحقیقات وارد است؛ مثل تحقیقات پروفیسور ویلیامز^{۱۸}، که به شدت بر اسنادی تکیه دارد که در سال‌های آینده در دسترس دیگر محققان برای خوانش‌های متفاوت، قرار نخواهد داشت.

از حق نباید گذشت که معدود مورخان نیز هستند که توجهی جدی به این مسائل داشته‌اند. ویلیام کاتلر^{۱۹} از دانشگاه تمپل، به‌طور مشخص به شفاهی‌کاران در خصوص خیال‌پردازی‌های حافظه هشدار داده است و به‌طور مفصل به انتقاد از برخی فرضیات مبنایی در زمینه تأثیر محیط فرهنگی و دیگر عوامل بر اعتبار مستندات شفاهی پرداخته است. چارلز مورسی^{۲۰}، گولد کلمن^{۲۱} و سل بنیسون^{۲۲} بارها بر لزوم استانداردهای تحقیقاتی در تاریخ شفاهی تأکید داشته و نقدهای روش‌شناختی جدی نیز مطرح کرده‌اند.^{IX}

انتقادهای وارده به مطالعات تاریخ شفاهی

با وجود این هشدارها و پذیرش عمومی، به قول گرگسون لگمن^{۲۳} در نقد فولکلور، تاریخ شفاهی همچنان تا حد زیادی مهجور مانده و به طرح فرم‌های بی‌اهمیت و نادیده‌انگاشتن معنا توسط افرادی مشغول است که داده‌ها را منتقل می‌کنند.^X کیفیت مصاحبه‌ها در تاریخ شفاهی بسیار متنوع است؛ حتی یک بررسی شتابزده از اطلاعات موجود در دفتر تاریخ شفاهی دانشگاه کلمبیا،^{۲۴} که امروزه در دسترس قرار دارد، نیز مؤید این امر است؛ اگرچه درباره این انتقاد تند، باید یادآور شد کلمبیا یکی از معدود مؤسسه‌هایی است که تلاش دارد مصاحبه‌های خود را در دسترس عموم قرار دهد. مورخان شفاهی کمی ملزم می‌شوند تحقیقات

می‌شوند؛ آنگونه که به‌طور معمول در دیگر رشته‌ها تشویق می‌شوند. به‌طور خلاصه، تاریخ شفاهی شاخه‌ای مورد احترام در علم تاریخ محسوب نمی‌شود.

این رویکرد، نه جدید است و نه منحصر به فرد. در زمان کم‌شدن فرصت‌های شغلی، مورخان دید بسیار محدودی نسبت به رشته تخصصی خود داشتند. اگر افسانه «کلیو»^{۱۴} به اندازه کافی الهام‌بخش بود، ما امروزه تنها یک رشته علمی اجتماعی به نام تاریخ داشتیم؛^V البته موضوع این نیست. مورخان اجازه داده‌اند آموزش‌های کتابداری، آرشیواری و کتاب‌پژوهی، بی‌زحمت به دیگران منتقل شوند. درباره تاریخ شفاهی نیز همین اتفاق افتاده است. مورخان شفاهی در تخصص خود دست کم گرفته می‌شوند و در بیشتر موارد به‌عنوان کتابدار یا آرشیودار مشغول به کار می‌شوند. آنها در این جایگاه بسیار خوب عمل می‌کردند^{VI} و همین امر، باعث تقویت این شک و تردید در بیشتر مورخان شد که کتابدارها و آرشیودارها نمی‌توانند به‌عنوان مبتکر پژوهش‌های جدی در نظر گرفته شوند.

شک و تردیدها نسبت به تاریخ شفاهی

شک و تردیدهای مورخان حرفه‌ای نسبت به تاریخ شفاهی، گاه خود را نمایان می‌سازند؛ یک نمونه آن زمانی بود که مورخان برای ارزیابی تحقیقات شفاهی، برای مثال مصاحبه‌هایی که پروفیسور گرتی^{۱۵} و پروفیسور کانتلر^{۱۶} برگزار کرده بودند، فراخوانده شدند؛^{VII} البته این انتقادهای معمولاً بسیار مؤدبانه بیان می‌شوند و به‌ندرت پرسش‌هایی درباره محدودیت‌های روش‌شناسی تاریخ شفاهی مطرح می‌شوند؛ حتی در جایی که این پرسش‌ها مورد انتظار باشند. پروفیسور گرتی و پروفیسور کانتلر در مصاحبه‌های خود، توجه کمی به فنون مصاحبه داشته‌اند؛ فونونی که در رشته‌های دیگر از قبیل انسان‌شناسی، جامعه‌شناسی، فولکلور یا حتی در حوزه‌های صنعتی توسعه داده شده‌اند. آنها و نیز دیگران تمایل دارند در مصاحبه‌ها پرسش‌های مشابهی مطرح شوند که به شکل مناسبی پردازش و طراحی نشده و کاملاً قاعده‌مندند. درباره دوران سخت، لازم است فنون و ویرایش ترکل،

17 Fact

18 Professor William

19 William Cutler

20 Charles Morrissey

21 Gould Colman

22 Saul Benison

23 Gershon Legman

24 Columbia University Oral History Office

14 Clio

15 Professor Garraty

16 Professor Cantor

که ریچارد سنیت²⁸ و جاناتان کوب²⁹ اشاره می‌کنند؛^{XIV} در صورتی که مصاحبه‌کننده آمادگی کامل داشته باشد، می‌تواند بر این فنون تسلط پیدا کند.

گروه دوم انتقادات به استانداردهای تحقیقاتی مربوط می‌شود و بر این امر تأکید دارد که مورخین شفاهی باید از بیشترین استانداردهای تحقیقاتی و آموزشی برخوردار باشند. همه مورخین با این مشکلات مواجه می‌شوند و باید راهکارهای مشابهی برای آنها در نظر گرفته شود: منابع باید بررسی شوند، اسناد و مدارک باید تهیه شوند، شواهد باید ارزیابی شوند. از این نظر، مصاحبه در تاریخ شفاهی، تفاوت چشمگیری با روش‌های پژوهشی در دیگر انواع تحقیقات تاریخی ندارد. تنها راه‌حل این است که مورخ درباره منابع اطلاعاتی خود از قضاوت شخصی نیز استفاده کند.^{XV} در این راستا، مورخانی که برای نقد یک پژوهش در حوزه تاریخ شفاهی دعوت می‌شوند، باید به نقد مصاحبه‌های استفاده‌شده در مستندسازی آن پژوهش توجه ویژه داشته باشند.

نباید به‌راحتی از نقدهای واردشده بر روش پژوهش چشم‌پوشی کرد. زمانی که انتقادهایی قانع‌کننده مطرح می‌شوند، دست‌اندرکاران تاریخ شفاهی با مسائل جدی روبه‌رو می‌شوند. اگرچه مورخین، بسیاری از این مسائل را به‌طور مشخص مطرح نمی‌کنند. زمانی که مورخین ادعا می‌کنند روایان تاریخ شفاهی از نظر آماری، نماینده کل جمعیت یا یک بخش ویژه‌ای از آن نیستند،^{XVI} با این ادعا مشکل جدیدی را ایجاد می‌کنند که به مشکل جدی‌تری منجر می‌شود. روایان به این دلیل انتخاب نمی‌شوند که نرُم‌های انتزاعی آماری را ارائه دهند؛ بلکه آنها نمونه‌ای از فرآیندهای تاریخی‌اند؛ بنابراین، انتقادهای مطرح‌شده، متوجه فهم مورخ از فرآیند تاریخی (برای مثال، برداشت شخصی وی از تاریخ) و ارتباط اطلاعات به‌دست‌آمده با آن فرآیند خاص است. مسئله اصلی، تاریخ‌نگاری است، نه آماری.

مورد در دسترس آفرین دیگر در این حرفه، غلبه مستندات نوشتاری نسبت به مستندات شفاهی است. استدلال متداول در تاریخ شفاهی، این است که نمی‌توان آن را با خاطرات موثق یا گزارش وضعیت موجود یا گزارش شاهد عینی نقل شده در روز واقعه، هم‌ردیف قرار داد؛ اما از طرفی هم گفته می‌شود احتمالاً

خود را در معرض نقد عمومی قرار دهند. بسیاری از مصاحبه‌کننده‌ها آموزش بسیار کمی دیده‌اند و تعداد بسیار زیادی تمایل دارند به «قابل استفاده بودن» قانع باشند. در بسیاری از پروژه‌ها، زمان بسیار کمی را برای تحقیقات مورد نیاز برای آماده‌شدن یک مصاحبه اختصاص می‌دهند. مورخان شفاهی همچنان تمایل به «شتابزده عمل کردن» دارند و بدون صرف ماهها زحمت و غور در اسناد نوشتاری مرتبط، تنها می‌پرسند چه اتفاقی افتاد؟ از آن بدتر، حامیان آنها نیز اغلب، آنان را به ادامه این رویکرد تشویق می‌کنند. قابل اعتماد بودن محصول چنین تحقیقاتی، با گمانه‌زنی همراه است.

در این شرایط، مورخ حرفه‌ای در نقد سازنده، حرف زیادی برای گفتن نداشته است. هشت سال پیش، دونالد سوئین²⁵ به نیاز به ... توجه بیشتر به مشکلات تاریخ شفاهی از جانب مورخان متعهد اشاره کرد.^{XI} تا کنون تلاش کمی برای پاسخ به این نیاز صورت گرفته است. همان‌طور که پیش از این ذکر شد مورخان در زمان انجام پروژه‌های بزرگ تاریخ شفاهی، در زمینه تاریخ‌نگاری²⁶ شفاهی، سوالات مناسب مطرح نکرده‌اند. در بیشتر موارد، آنها به‌راحتی مسئولیت‌های خود را بر عهده دیگران گذاشته‌اند و به بهترین نتیجه امیدوار بوده‌اند و زمانی که نقد یا اظهارنظری داشته‌اند، نظر آنها معمولاً برخاسته از یک مقاله یا کتاب مهم، توصیف‌های ناکافی از استانداردهای آنها در قضاوت و مقابله با فهم دیگر رشته‌های علوم اجتماعی و بی‌میلی نسبت به آنها بوده است.^{XII}

انتقادهای واردشده به تاریخ شفاهی به سه گروه طبقه‌بندی می‌شوند: مصاحبه، استانداردهای تحقیقاتی برای آماده‌شدن و پرسش‌هایی از روش‌شناسی تاریخی. مورخ شفاهی باید قادر باشد به‌سادگی با نخستین گروه از این انتقادات مواجه شود؛ زیرا به اندازه کافی کتاب و مطالب علمی گردآوری‌شده در ارتباط با مصاحبه و فنون طرح سؤال در دسترس علاقمندان قرار دارد.^{XIII}

این در حالی است که بسیاری از منابع نوشتاری قادر نیستند مصاحبه‌کننده را برای ماهیت «اعتراف گرفتن»²⁷ و یا دیگر واکنش‌های شکل گرفته در یک مصاحبه، آماده سازند؛ همان‌طور

²⁸ Richard Sennett

²⁹ Jonathan Cobb

²⁵ Donald Swain

²⁶ Historiography

²⁷ Confessional

یک تحلیل جدی از مصاحبه‌های تاریخ شفاهی، تأثیرات زیانباری برجای می‌گذارد. شرایط تأثیربرانگیز دانش نظری ما درباره تاریخ شفاهی و نبود تلاش‌های جدی در پرداختن به اینکه یک مصاحبه شفاهی دقیقاً چیست یا باید باشد، چگونه باید تحلیل شود و برای چه اهدافی، وضعیتی را رقم زده است که در آن، تلاش‌ها بی‌پایان و بدون هدف یا معنا هستند؛ در نتیجه، تاریخ شفاهی هنوز به ابزاری برای بررسی جدی فرهنگ تبدیل نشده و به منزله جنبشی بی‌هدف، با همه مشکلات پیش‌رویش ادامه یافته است.

دو مجادله در تاریخ شفاهی

کاتلر، بنیسون، ستوتن لیند³⁴ و جس لیمیش³⁵ به تشریح دو مورد از مهم‌ترین مجادله‌ها بر سر ماهیت تاریخ شفاهی، پرداخته‌اند. با توجه به اینکه هر چهار نفر تلاش داشته‌اند به مهم‌ترین نقدهای تاریخ‌نگاری و نظری وارد شده به مصاحبه‌ها بپردازند، در این بخش به مسائل مطرح‌شده آنها اشاره می‌شود. در مجادله اول، کاتلر استدلال می‌کند یک مصاحبه در تاریخ شفاهی آنگونه که در شکل نهایی - یک متن پیاده شده³⁶ - دیده می‌شود، مانند هر منبع دیگری، داده خام محسوب می‌شود؛^{XXIV} اما بنیسون معتقد است تاریخ شفاهی یک «خاطره خودنگار - زندگی‌نامه‌نویسی»³⁷ است و با اشاره به نقش خلاقانه «مورخ - مصاحبه‌کننده» آن را «تفسیری اولیه»، برخاسته از تجربه‌ای شخصی در یک زمان خاص قلمداد می‌کند. به عقیده او، این یک «ترتیب اولیه» است، شروعی برای تفسیر، نه پایان آن.^{XXV} در دومین مجادله، لیند اظهار می‌دارد تاریخ شفاهی به‌نوبه خود تاریخ است و ضمیر خودآگاه را به تصویر می‌کشد. او با تأثیر از فرصت‌های مغتنمی که تاریخ شفاهی در اختیار «تاریخ ناگفته»³⁸ قرار می‌دهد و نیز پویایی مصاحبه‌ها قرار گرفته و همه را به استفاده جدید و مبنایی از تاریخ شفاهی دعوت کرده است. در پاسخ، لیمیش دیدگاهی سنتی‌تر درباره مصاحبه‌های تاریخ شفاهی دارد و آنها را اسنادی محدود می‌داند که مبنای پیوند تاریخی جدیدی را تشکیل می‌دهند.^{XXVI}

تاریخ شفاهی باید در ردیفی فراتر از شایعه‌های رایج قرار گیرد.^{XVII} این انتقاد نه تنها مسئله درستی و نادرستی مستندات نوشتاری را که مورخان با آن مواجه‌اند، در نظر نمی‌گیرد، از مکاتبات روبه‌رشدی که در تحلیل مستندات شفاهی برای اهداف تاریخی استفاده می‌شوند نیز چشم‌پوشی می‌کند.^{XVIII} مفید بودن هر منبعی به اطلاعاتی بستگی دارد که در جستجوی آنیم یا پرسش‌هایی است که به دنبال پاسخ آنها می‌گردیم. می‌توان همانند روث فینگان³⁰ این‌طور استدلال کرد که مستندات شفاهی، خصوصیات خاص خود را دارند و نمی‌توان آنها را بر مبنای استانداردهای کتبی سنجید.^{XIX} در برخی موارد، مستندات شفاهی، کامل‌تر و دقیق‌تر از مستندات نوشتاری‌اند؛ زیرا همان‌طور که افلاطون³¹ در خصوص کار هنری بیان می‌دارد و می‌توان آن را به اسناد نوشتاری نیز بسط داد، «فکر می‌کنید آنها صحبت می‌کنند، گویی هوشمند هستند؛ اما اگر از آنها سؤال کنید که چه می‌گویند و بخواهید بیشتر بدانید، آنها تنها یک چیز مشابه را تا ابد تکرار می‌کنند»^{XX} بنابراین، انتقادهای وارد شده به مستندات شفاهی، اغلب راه خود را گم می‌کنند؛ زیرا قادر به تشخیص این امر نیستند که برای نقد جدی هر فرمی، لازم است دقیق دانسته شود چه چیزی ارزیابی می‌شود.

در نقد تاریخ شفاهی نیز همان معیارهایی باید به کار روند که در نقد درستی و نادرستی یک خاطره یا بررسی وجود تعصبات فردی یا اجتماعی به کار می‌روند.^{XXI} همه چیز به پرسش‌هایی بستگی دارد که به دنبال جواب آنها هستیم. یک زبان‌شناس که درباره دامنه زبان شناختی، بستر³² و سبک زبان آمریکایی‌های بومی تحقیق می‌کند، نسبت به یک مورخ، با نوع متفاوتی از درستی و نادرستی سر و کار دارد.^{XXII} قطعاً همان‌طور که کاتلر اظهار می‌دارد یک مصاحبه‌کننده دقیق سعی می‌کند بر این مشکلات فائق آید. با وجود این، باید دانست استفاده از اطلاعات در تاریخ به پرسش‌های مرسوم مورخان محدود نمی‌شود.^{XXIII} هرچقدر هم که این پرسش‌ها بااهمیت باشند، باز هم به «روش پژوهش» می‌پردازند و پاسخ به آنها تا حد زیادی وابسته به یک «چارچوب مرجع»³³ نظری است و اینجاست که فقدان

34 Staughton Lynd

35 Jesse Lemisch

36 Transcript

37 Autobiographical Memoir

38 Inarticulate

30 Ruth Finnegan

31 Plato

32 Context

33 Frames of Reference

با توجه به مطالب ذکر شده، این مجادله‌ها و مباحثه‌ها با وجود ارزشمند و روح‌بخش بودن، کمکی به شروع یک تفکر نظری که تاریخ شفاهی به آن نیاز دارد، نمی‌کنند. چنین تفکری باید با آن چیزی آغاز شود که در دست داریم: مصاحبه به‌عنوان محصول نهایی؛ آنچه هست و آنچه باید باشد؛ زیرا تنها در این قالب است که می‌توان دربارهٔ اینکه چه نوع اطلاعاتی از مصاحبه دریافت می‌کنیم، چه چیزی ساختار یک مصاحبه را تشکیل می‌دهد و مصاحبه چگونه باید هدایت شود، به بحث بنشینیم. در ادامه، مباحثی دربارهٔ موارد یادشده آورده شده‌اند.

ماهیت مصاحبه

نخستین پرسش مطرح‌شده قبل از شروع تحلیل به ماهیت «محصول نهایی» بر می‌گردد، که مورخ شفاهی از طریق مصاحبه تهیه می‌کند. به دلایل ذکر شده، محصول نهایی تاریخ شفاهی، یک تک‌نگاری³⁹ یا روایت تاریخی نیست که بر مبنای مصاحبه به‌عنوان منبع شکل گرفته باشد. ممکن است مصاحبه برای این اهداف نیز استفاده شود؛ اما اغراق در مباحثات به این‌که چه تعداد مورخ از کار ما در آثار خود استفاده کرده‌اند، نباید مانع از درک این واقعیت شود که تمرکز تاریخ شفاهی این است که تا حد امکان یک مصاحبه را به‌صورت کامل ضبط کند؛ مصاحبه‌ای که در خود، سیستم ساختاری مربوط به خودش را جای می‌دهد، نه سیستمی برخاسته از قواعد کوتاه‌بینانه تاریخ کتبی.

اگر موضوع این است و من به‌شدت معتقدم که هست، باید تلاش شود فرم کامل‌شدهٔ یک مصاحبه با جزئیات کامل تعریف شود. بنا به دلایلی که پروفیسور تدلاک⁴⁰ شرح داده است، فرم نهایی یک مصاحبه، متن پیاده‌شده نیست؛ هر چقدر هم که به زیبایی تایپ یا نمایه‌گذاری شده باشد. همچنین، به‌غیر از موارد بسیار محدود، یک نوار هم نیست؛ زیرا نوار تنها یک بازتولید ساده از ساختارها و الگوهای صوتی (یا صوتی - تصویری) است که در پشت آن، روابط انسانی وجود دارد.

با در نظر گرفتن مشارکت فعال مورخ - مصاحبه‌کننده، حتی اگر این مشارکت تنها در حد اشاره کردن یا ایراد گرفتن باشد و با توجه به منطقی موجود در ارتباط کلامی، مصاحبه تنها می‌تواند

البته هیچ‌یک از این مباحث، تا کنون به اصلاحات جدی در تفکر دربارهٔ تاریخ شفاهی بین مورخان یا دیگر فعالان در این حرفه منجر نشده است. همچنین، هر دو مبحث بر محوریت فرضیاتی بحث برانگیز شکل گرفته‌اند؛ فرضیاتی که تا کنون به چالش کشیده نشده‌اند.

کاتلر و لمیش، مصاحبه‌های تاریخ شفاهی را جزو منابع و اسناد محسوب می‌کنند؛ اما به نظر می‌رسد آنها این مصاحبه‌ها را که به نوعی مستندات شفاهی‌اند، با منابع دست‌نویس کتبی اشتباه گرفته‌اند. مصاحبه‌های تاریخ شفاهی، برخلاف منابع سنتی، خوب یا بد، با دخالت فعال مورخ تهیه می‌شوند. آنها به ناگزیر یک انتخاب، تفسیر و ترتیب تاریخی از قبل تعیین شده را با خود حمل می‌کنند. برخلاف نامه، گزارش، اسناد آرشیوی یا دیگر منابع دست‌نویس، مصاحبه‌ها بعد از وقوع فکت تاریخی و توسط مورخان خلق می‌شوند؛ بنابراین، آنها اسنادی بسیار منحصر به فردند.

همچنین، بنیسون و لیند هر دو به نقش فعال «مورخ - مصاحبه‌کننده» اشاره می‌کنند؛ اما تحلیل‌های آنها چارچوب‌های مرجع متفاوتی دارند که البته هر دو به یک اندازه، محدودند. با اینکه تحلیل‌های بنیسون از تاریخ شفاهی محکم و خلاقانه است، او همچنان باور ندارد مصاحبه‌ها به‌عنوان محصول نهایی در کنار هم کامل می‌شوند.^{XXVII} بنیسون هنوز به عقاید خرافی نسبت به مطالعات تاریخی معتقد است و به ما نمی‌گوید چرا روایت کتبی یک مورخ به همراه پاورقی‌های مناسب از مصاحبه‌ای که انجام داده است، از نظر صحت یا تفسیر در مرتبه‌ای بالاتر از مصاحبه قرار می‌گیرد. با وجود مزیت‌های موجود در زندگینامهٔ هوی‌یی لانگ یا دیگر آثاری که در آنها از تاریخ شفاهی استفاده شده است، اما در درازمدت، مصاحبه‌ها برای محققان بسیار مفیدترند تا متن‌هایی که بر مبنای آنها نوشته شده‌اند.

هر چند دیدگاه لیند بسیار مفید است، متأسفانه با در نظر گرفتن توان مصاحبه‌ها در بیدار کردن ضمیر ناخودآگاه، به نظر می‌رسد او زمان ارائه را با داده‌های ارائه‌شده اشتباه گرفته است، همین‌طور تاریخ را به‌عنوان فرآیند با تاریخ به‌عنوان مطالعات، رشته یا عمل شناختی. به علاوه، از لحاظ نظری، بین مصاحبه، ضمیر خودآگاه و عرف، شکاف‌های عمیقی به چشم می‌خورد که لازم است با جزئیات بیشتری تشریح شوند.

³⁹ Monograpg

⁴⁰ Professor Tedlock

تولید نمی‌شود، نمی‌تواند از شرایط مربوط به روش تولید خود، که به‌ضرورت به شکل مشارکت مخاطب و مواجههٔ چهره‌به‌چهره است، فارغ باشد.^{XXXIV} به‌منظور واکاوی درست یک مصاحبه به‌عنوان روایت کلامی، لازم است تحلیل‌های مربوط به روابط اجتماعی و روانشناختی بین شرکت‌کننده‌ها و مقتضیات آن موقعیت را با تحلیل‌های تاریخی خود درآمی‌زیم.

نوع سوم رابطهٔ موجود در مصاحبه، انتزاعی‌تر است. این نوع رابطه، کمتر مطالعه شده و از تعریف‌شدن سر باز زده است؛ اگرچه برای مورخان اهمیت بیشتری دارد. زمانی که با فردی مصاحبه می‌شود، او نه تنها با خود و مصاحبه‌کننده صحبت می‌کند، به‌واسطهٔ مصاحبه‌کننده، با جامعه‌ای بزرگ‌تر و تاریخ آن جامعه نیز گفتگو می‌کند. این مکالمه‌ای است که به سختی ماهیت دقیق آن تعریف می‌شود. چنین می‌نماید که دو رابطه در یک رابطه جای گرفته‌اند؛ یکی بین راوی و مورخ و دیگری بین راوی و خودآگاهی تاریخی او.

مورخ، نخستین رابطهٔ مذکور را تا حد زیادی تولید می‌کند؛ زیرا این، حس کنجکاوی مورخ است که هم پرسش‌ها و هم تفسیرها به دنبال تصدیق آن‌اند. تا کنون در بسیاری از موارد، راوی به گونه‌ای عمل کرده است که گویی دیدگاه‌های او نسبت به فرآیندهای تاریخی، واقعیت محض‌اند؛ یعنی آنها را به‌طور کامل بررسی نمی‌کند؛ مگر زمانی که توسط مورخ متوجه لزوم این امر شود؛^{XXXV} بنابراین، رابطه‌ای که شکل می‌گیرد، هم «نسبی» است و هم «موازی».^{۴۷} نسبی است چون دیدگاه‌های راوی نسبت به تاریخ (کاربرد آن، ساختار آن، روابط علی - معلولی در آن و ...)، تنها در ارتباط با دیدگاه‌های مورخ در این زمینه، تکامل می‌یابد و در عین حال، طراحی سؤالات (ساختار مصاحبه) مورخ نیز به‌نوبهٔ خود با پاسخ‌های راوی کامل‌تر می‌شود؛ بنابراین، هر یک از این دیدگاه‌ها، معیاری مرجع برای دیگری محسوب می‌شود. همچنین، این رابطه، موازی یا هم‌عرض است؛ بدین معنا که زمانی که در نهایت شکل گرفت، سؤالات، چه مطرح شده باشند چه نه، به همراه پاسخ‌های داده‌شده، دیدگاهی تاریخی را شکل می‌دهند که «هم‌عرض» و «مستقل از» دیدگاه مورخ است.

رابطهٔ دوم، یعنی رابطهٔ راوی با دیدگاهی که او نسبت به تاریخ جامعهٔ خود دارد؛ احتمالاً شفاف‌ترین وجههٔ توصیف‌شده از

روایتی مکالمه‌ای توصیف‌شده؛ مکالمه‌ای به دلیل رابطه بین مصاحبه‌کننده و راوی؛ و روایی به دلیل شکل ارائهٔ آن، یعنی نقل کردن داستان.^{XXXVIII}

اگرچه ممکن است برخی از این روایت‌ها به شکل داستان‌هایی گاه‌شمارانه از خاطرات شخصی دربارهٔ وقایع باشند، خود - زندگینامه، زندگینامه یا خاطره‌نویسی محسوب نمی‌شوند.^{XXIX} مکالمه‌های ضبط‌شده از تاریخ شفاهی، فعالیت‌هایی مشترک‌اند که با دیدگاه‌های تاریخی هر دو شرکت‌کننده، ساخته و پرداخته می‌شوند. همان‌طور که پروفیسور جان وانسینا^{۴۱} پیش از این، طی مکالمه‌ای دربارهٔ زندگینامه مالکوم ایکس^{۴۲} از الکس هیلی^{۴۳} اشاره کرد که آنها واقعاً زندگینامه نیستند. ساختار یک روایت، هرچه باشد، محصولی که تولید می‌کنیم، یک روایت شفاهی است و تنها با فهم روابط متعدد درون این ساختار است که می‌توان آن را درک کرد.^{XXX} در یک مصاحبهٔ تاریخ شفاهی (گفتگو) سه نوع رابطه وجود دارد: یک رابطه داخلی و دو رابطه خارجی.^{XXXI} نوع اول، عناصر، کلمات یا نشانه‌های موجود در مصاحبه را با هم پیوند می‌دهد، کلمات را به یکدیگر ربط می‌دهد تا یک کل را بسازد. این یک ساختار ادبی، دست‌ورزبانی و زبان‌شناختی از مصاحبه است و در صورت خوانش درست، یکی از جالب توجه‌ترین روش‌های تحلیل در تاریخ شفاهی را ارائه می‌دهد.^{XXXII}

دومین نوع رابطه، با تعامل بین مصاحبه‌کننده و راوی شکل می‌گیرد. همان‌طور که روان‌شناسان، جامعه‌شناسان، به‌ویژه آنهایی که مانند اروین گافمن^{۴۴} به تعامل در گروه‌های کوچک توجه دارند، نشان داده‌اند، این روابط به‌شدت ساخت‌مند^{۴۵} هستند و در صورتی که به‌درستی تحلیل شوند، می‌توانند به فهم ما از اینکه دقیقاً چه نوع ارتباطی در مصاحبه شکل می‌گیرد و چه معنایی در مصاحبه منتقل می‌شود، ابعادی گسترده اضافه کنند.^{XXXIII} جوهری از مصاحبه که به‌عنوان «برونداد»^{۴۶} طبقه‌بندی می‌شوند، مشمول این نوع رابطه‌اند. با توجه به اینکه مصاحبه همانند یافته‌های کتابخانه‌ای یعنی به‌تنهایی و در نتیجهٔ یک کنش فکری

⁴¹ Professor Jan Vansina

⁴² Autobiography of Malcolm X

⁴³ Alex Haley

⁴⁴ Erving Goffman

⁴⁵ Structured

⁴⁶ Performance

تاریخ نگاری آمریکا، به خوبی نشان می‌دهد چگونه ایده تاریخ، انواع مطالعات تاریخی و رویکردهای متعدد نسبت به تاریخ، نقشی عمده در فرهنگ ایفا می‌کنند - چه این نقش به درستی شناخته شود و چه نشود. سوسمن معتقد است آنچه ما جهان بینی [جایگزین نگرش] می‌نامیم، همواره نگاهی کم و بیش ویژه به ماهیت تاریخ دارد و رویکردهای مختلف نسبت به گذشته غالباً به فکت‌هایی تبدیل می‌شوند که پیامدهایی عمیق برای فرهنگ دارند.^{XXXIV}

سوسمن اشاره می‌کند ایده تاریخ، به نوعی خاص از سازماندهی فرهنگی و اجتماعی تعلق دارد که در آن باید نظم اجتماعی را تشریح و توجیه کرد. به باور او، این تاریخ است که می‌تواند به طور منطقی منشأ، ماهیت و عملکرد نهادهای مختلف و تعامل آنها با یکدیگر را تعبیر کند. به نظر می‌رسد تاریخ قادر باشد مسیر حرکت یک جامعه پویا را نشان دهد. تاریخ، نظم را از دل پیامدهای آشفته، بیرون می‌کشد.^{XL}

سوسمن در تاریخ که در انحصار هیچ فرد یا گروه خاصی نیست، با جوامعی که در آنها «افسانه» غلبه می‌یابد، به مقابله می‌پردازد؛ جوامعی که در آنها جهان بینی تحت الشعاع افسانه‌هایی قرار می‌گیرد که عمیقاً مردم به آنها باور دارند و حکایت کردن آنها حق انحصاری طبقه خاصی از جامعه است: مبلغان مذهبی.^{XLI} افسانه، با رویایی آرمانی، ماهیتی مقدس و توانایی در پاسخ‌دهی به جهل، شک یا بی‌ایمانی، به عنوان عنصری منسجم در جامعه عمل می‌کند؛ اما تاریخ برخلاف افسانه، گذشته را تشریح می‌کند تا راه‌های تغییر آینده را ارائه دهد و به منزله مبنای فلسفه سیاسی عمل کند؛ بنابراین، به ابزاری ایدئولوژیک برای تغییر نظم اجتماعی تبدیل می‌شود. با وجود اینکه هر نوع جهان بینی، پیامدهایی را به دنبال دارد، این تاریخ است که در ایدئولوژیک ترین شکل خود، طرحی را برای کنش اجتماعی ارائه می‌دهد.

همان‌طور که سوسمن اشاره دارد نگاه تاریخی به گذشته، جایگزین نگاه افسانه‌ای نمی‌شود؛ بلکه در جوامع تاریخی این دو با هم در حال کشمکش بوده‌اند و با تلفیق و تعامل با یکدیگر، رویکردهای متفاوت تاریخی را تولید می‌کنند. به اعتقاد او، این رویکردها در تاریخ نگاری آمریکا می‌تواند پایه و اساس شناخت تفکر تاریخی را شکل دهد؛^{XLII} شناختی که به نوبه خود به معیار

مصاحبه بوده و در عین حال، فهم آن نسبت به دیگر وجوه‌ها با مشکلات بیشتری همراه است؛ زیرا این رابطه، تنها بخشی از یک ساختار شناختی و دیدگاه فرهنگی بسیار گسترده است و تحلیل آن، نوع بسیار خاصی از خوانش را می‌طلبد. در خوانش صحیح یک روایت، برای شناسایی این رابطه و دیدگاه فرهنگی مرتبط با آن، لازم است مشابه با خوانشی ژاک لاکان⁴⁸ از فروید⁴⁹ یا لویی آلتوسر از مارکس^{XXXVI} عمل شود؛ نوعی خوانش که آلتوسر آن را نشانه یا «سیمپتوماتیک»⁵⁰ می‌نامد.

اگرچه تعداد کمی از مورخان یا روایان هستند که روایت یا تحلیل آنها به اندازه تحلیل‌های فروید یا مارکس، غنی، پیچیده یا به لحاظ نظری ماهرانه باشد، مصاحبه‌های ما بسیار پیچیده‌تر از آن‌اند که تصور می‌شود. اگر این مصاحبه‌ها به طور صحیح خوانش شوند، قطعاً لایه‌هایی پنهان از گفتمان مدنظر را بر ما آشکار خواهند ساخت. هدف از خوانش نشانه‌مند، یافتن این لایه‌های پنهان است.^{XXXVII} در صورتی که یک مصاحبه را بارها و بارها بخوانیم (یا به دقت گوش کنیم)، نه فقط برای آگاهی از فکت‌ها و تفسیرها، بلکه همان‌طور که آلتوسر پیشنهاد می‌دهد، برای درک هشیاری و غفلت، تلفیق رویا و واقعیت، و به ویژه برای پاسخ سؤالاتی که هرگز مطرح نشدند، می‌توان «نگرش» آن مصاحبه را (به یاری نشانه‌ها) شناسایی و تعریف کرد.

نقش ایدئولوژی در مصاحبه

در این نگرش - بستری ایدئولوژیک یا نظری که در آن می‌توان واژه‌ها و عبارات و حضورداشتن یا نداشتن مسائل و مفاهیمی خاص را یافت^{XXXVIII} - است که ما تلفیقی از همه روابط ساختاری متعدد در مصاحبه، به همراه رابطه خاص یک فرد با نگاه او به تاریخ را می‌یابیم. بحث ما تنها یک جهان بینی ساده نیست؛ بلکه عرصه‌ای ساختاری است که در آن، انسان‌ها در تاریخ خود زندگی می‌کنند؛ عرصه‌ای که راهنمای عمل و کنش آنهاست. در این نگرش، نگاه به تاریخ نقشی کلیدی دارد و ابزاری حیاتی برای تحلیل در اختیار مورخ شفاهی قرار می‌دهد. وارن سوسمن⁵¹ در یکی از عمیق‌ترین و مهم‌ترین مقالات در

⁴⁸ Jacques Lacan

⁴⁹ Freud

⁵⁰ Symptomatic

⁵¹ Warren Susman

مصاحبه را با هم تلفیق دهد؛ زیرا ساختار فرازبانی یا اجتماعی و الگوهای رفتاری و تئوری تاریخ، همگی در مفهوم ایدئولوژی با هم یکی می‌شوند.

آلیس کسلسر هریس⁵⁵ از تجربیات خود در مصاحبه با زنانی که به آمریکا مهاجرت کرده بودند و تناقض بین رفتارهای آنان در خانواده‌های خود و بحث بر سر تغییر الگوهای خانوادگی گفته است. در لایه زیرین این تناقض، ساختاری عمیق‌تر از شناخت تاریخی نهفته است که ضرورت پیش‌برد تاریخ و مشارکت مهاجرین را در آن نشان می‌دهد؛ بنابراین، تاریخ و افسانه در یک دیدگاه پویا از زندگی با هم ترکیب شده‌اند. اگر این دیدگاه به درستی تحلیل شود، بسیاری از تنش‌های زندگی مهاجرین در آمریکا را تشریح می‌کند. در این موارد، برای تشریح بستر ایدئولوژیک حاکم بر مصاحبه، لازم است تمرکز مصاحبه بر سؤالاتی قرار داده شود که از طریق آنها، راوی از دیدگاههای خود درباره تغییر تاریخی، روابط علی، تکامل نهادها و نیز نحوه شکل‌گیری گذشته و پیش‌بینی آینده بگوید. با این عمل، همچنین، می‌توان فهمید راویان چگونه و تا چه اندازه دیدگاه سلطه‌گری آن فرهنگ را پذیرفته‌اند.

به‌طور قطع، چنین بهره‌ای از ایده تاریخ برای درک ایدئولوژی و در نتیجه، درک پویایی تاریخ یک فرهنگ، به تاریخ شفاهی محدود نمی‌شود؛ اما روش‌های منحصربه‌فرد در تاریخ شفاهی، این فرآیند را در ساختار بندی و تحلیل مصاحبه‌ها بسیار مفید می‌سازند.

تاریخ شفاهی، تقریباً تنها نوع تاریخ‌نگاری است که به شدت به مطالعات میدانی وابسته است؛ این بدان معناست که نه تنها می‌توانیم بارها و بارها به منابع خود رجوع کنیم و از آنها بخواهیم بیشتر به ما بگویند، بلکه می‌توانیم تنوع دیدگاههای تاریخی را با جزئیات بسیار بیشتر و در بجهت تغییرات بنیادین در شرایط تاریخی بررسی کنیم. در واقع، درست همانند موردی که پیش از این اشاره شد، تجربه مصاحبه‌گری تناقض بین ایدئولوژی، افسانه و حقیقت را آشکار می‌سازد. با مشاهده و درک دقیق این تجربه، می‌توانیم به فهم تاریخی خود که هرگز در متن پیاده شده ظاهر نمی‌شود، عمق ببخشیم.

همچنین، مستندات تاریخ شفاهی، برخلاف دیگر حوزه‌های

دقیقی برای سنجش تمایل به «همبستگی اجتماعی»⁵² یا جداسازی فرهنگی و شاخصی برای توانایی داشتن یا نداشتن نهادهای آن جامعه در ارتقای دیدگاه فرهنگی توده‌های مردم تبدیل می‌شود. همه این موارد برای مورخ اهمیت دارد؛ به‌ویژه برای مورخ شفاهی؛ زیرا او را قادر می‌سازد در مصاحبه‌های خود بر عناصر کلیدی در تفکر شناختی در فرهنگی که با آن سر و کار دارد، تمرکز کند؛ بنابراین، می‌تواند ایده تاریخ و ارتباط آن با افسانه و ایدئولوژی را به‌عنوان محور اصلی مصاحبه خود استفاده کند تا به نگرش عمیق‌تری از راوی دست یابد؛ اگرچه ابتدا باید نقش حیاتی ایدئولوژی در جامعه مدرن را بشناسد و روشی را برای تحلیل ساختار و عملکرد ایدئولوژی ارائه دهد.

ایدئولوژی فراتر از یک برنامه سیاسی ساده است. براساس مباحثی که سوسمن از ایدئولوژی مطرح می‌کند و تعریفی که آلتوسر از آن ارائه می‌دهد، این ایدئولوژی است که ساختار ضمیرخودآگاه افراد و درک آنها از رابطه خود با شرایط موجود را تشکیل می‌دهد و این ایدئولوژی است که کنش‌ها و رفتارهای آنها را در خانواده، کلیسا، اتحادیه‌های صنفی، سیستم‌های ارتباطی و نیز نوع رفتار و مسلک آنها را کنترل می‌کند. ایدئولوژی، مبنای درک روابط در یک جامعه طبقه‌محور است؛^{XLIII} بنابراین، ایدئولوژی برای فهم الگوهای رفتاری برخاسته از فرهنگ، بسیار ضروری است.

کلید درک عملکرد ایدئولوژی، در مفهوم «سلطه‌گری»⁵³، آنگونه که آنتونیو گرامسکی⁵⁴ ارائه می‌دهد، نهفته است؛^{XLIV} زیرا از طریق سلطه‌گری - وفاداری خودجوش که یک گروه اجتماعی غالب، به‌واسطه جایگاه فکری خود و عملکرد موفق‌تر در تولید، از سوی جامعه دریافت می‌کند^{XLV} - است که ایدئولوژی اهمیت خود را به‌عنوان سازوکار قانون طبقاتی به دست می‌آورد و در باورهای جمعی تجلی می‌یابد.^{XLVI} به‌واسطه داشتن تعریفی گسترده از ایدئولوژی، فهم درست از نظریه سلطه‌گری و محدودیت‌های آن و نیز نقشی که دیدگاه تغییر تاریخی در توسعه ایدئولوژی ایفا می‌کند، مورخ شفاهی قادر می‌شود تحلیل‌های خود از سه دسته روابط موجود در یک

⁵² Social Integration

⁵³ Hegemony

⁵⁴ Antonio Gramsci

⁵⁵ Alice Kessler Harris

انجام مصاحبه در تاریخ شفاهی، تعمیم‌دادن همان آموزش‌ها به مطالعات میدانی است.^{XLVIII}

این نوع نگاه به نقش ایدئولوژی در یکی کردن عناصر مختلف ساختاری در مصاحبه، مورخان شفاهی را قادر می‌سازد تا مسئله آزردهنده حافظه تاریخی را حل و فصل کنند. مشکل ما به‌عنوان کسی که مصاحبه‌های جامع و گسترده‌ای انجام داده است، به‌جز مواردی معدود، مسئله فراموشی نیست؛ بلکه مواجه شدن با حجم زیادی از خاطره‌ها است که بی‌وقفه و بدون ارتباط با موضوع، ما را در بر می‌گیرند.^{XLIX} اگر ما خاطره را یکی از آشکال شناخت تاریخی بدانیم و مصاحبه‌ها را از این منظر بررسی کنیم، می‌توانیم به لایه‌های شناختی عمیق‌تری دست پیدا کنیم. لایه‌هایی که این فوران به‌ظاهر نامنظم از کلمات را سامان‌دهی می‌کنند. در این شرایط، قادر خواهیم بود پرسشگری خود و پاسخ‌دهی دیگران را به سمت یک مصاحبه کامل هدایت کنیم.

و بالاخره، ما به‌عنوان فعال در مطالعات میدانی، باید این دیدگاه را حفظ کنیم که در جمع‌آوری اطلاعات، روش‌هایی بیش از همه توصیه می‌شوند که بیشترین مقدار از اطلاعات قابل اعتماد را جمع‌آوری می‌کنند؛ یعنی دیدگاهی روشمند از فعالیت‌های خلاقانه انسان فراهم کنند.^L این دیدگاه روشمند در بسیاری از موارد، تنها به دست مورخ شفاهی شکل می‌گیرد؛ زیرا گذشته، هرگز سؤالاتی مربوط به دیدگاه منسجم خود نسبت به جهان - یعنی ایدئولوژی خود و افسانه خود - را مطرح نکرده است.

این دیدگاه نسبت به نقش تاریخ شفاهی - تحقیق درباره ماتریس ایدئولوژی و افسانه در فرهنگ یک جامعه از طریق توسعه ایده تاریخ - نباید اینطور برداشت شود که مورخ شفاهی آزاد است اسناد نوشتاری از فکت‌ها و وقایع را نادیده بگیرد؛ بلکه او باید توان بالقوه کار خود را تشخیص دهد و آنقدر آن را جدی بگیرد که از آن حتی بیشتر از داده‌های اولیه استفاده کند. به گفته هنری گلاسی^{۵۶}، اگر قرار است تاریخ شفاهی در یک انقلاب نظریه‌پردازی در طول تاریخ و در بهبود فهم آنچه انسان‌ها واقعاً در گذشته انجام دادند، شرکت داشته باشد، نظریه و عمل جدی به آن، ضروری‌اند.^{LI}

تاریخ‌نگاری، در قالب صدا، تصویر و متن پیاده شده‌اند؛ در صورتی که این مستندات با دقت، تهیه و نشانه‌های آن خوانش شوند، مطالعات تاریخی از ابزار تحلیلی قدرتمندی نسبت به شاخه‌های پیشرفته‌تر علوم از قبیل زبان‌شناسی و انسان‌شناسی بهره‌مند خواهند شد. از لحاظ نظری، اسناد تاریخی از این دست می‌توانند تحت تأثیر تحلیل‌های مشابه از دیگر مصاحبه‌ها در تخصص‌های دیگر قرار گیرند.

در این راستا، به تعریفی وسیع‌تر و عام‌تر از شناخت تاریخی نیاز داریم؛ زیرا بدون بستری گسترده برای جمع‌آوری اطلاعات و زوایای مختلف مصاحبه - زبان‌شناختی، نمایشی و شناختی - این ساختارها با هم ترکیب نمی‌شوند و نه تنها احتمال دارد درباره آنچه حین مصاحبه رخ می‌دهد دچار سوء تفاهم شویم، بلکه ممکن است این سوء تفاهم درباره اینکه چه چیزی و چرا گفته می‌شود نیز رخ دهد. این تنها یک بستر وسیع‌تر است که باعث می‌شود اطلاعات بدون هیچ ابهامی در یک مصاحبه منتقل شوند.

اگر ما راوی را حامل فرهنگ و صاحب نگاهی خاص به گذشته ندانیم، خواه این نگاه به گذشته، بخشی از یک ایدئولوژی سلطه‌گری باشد، خواه در تضاد با آن، یا ترکیبی از افسانه و ایدئولوژی، یا حتی یک تاریخ مستور، در هر صورت چون این اطلاعات باید ساخته و پرداخته شوند، ناگزیر نگاه خود به گذشته را به راوی القا خواهیم کرد. این چیزی است که ما نمی‌خواهیم رخ دهد. هدف ما این است که راوی از نگرش و ایدئولوژی خود بگوید تا بستر فرهنگی که در آن اطلاعات منتقل می‌شوند، آشکار شود و یک داستان شخصی به روایتی فرهنگی تبدیل شود؛ در نتیجه، درک کامل‌تری از اتفاقات گذشته به دست آید. با وجود اینکه این هدف تنها با تبادل دیدگاه‌های راوی و مصاحبه‌کننده نسبت به گذشته محقق می‌شود، دیدگاه ایدئولوژیک مصاحبه‌کننده نباید بر روایت راوی تأثیر بگذارد.^{XLVII}

تمرکز بر تعامل بین ایدئولوژی و مفاهیم مختلف از تاریخ، اهمیت ویژه‌ای برای مورخ شفاهی دارد؛ زیرا این روش پژوهش، او را از دیگر محققان مطالعات میدانی که از مصاحبه استفاده می‌کنند، از قبیل روان‌شناسان، انسان‌شناسان و متخصصان فولکلور متمایز می‌سازد. ما به‌عنوان مورخ آموزش دیده‌ایم تنوع تفکر تاریخی و بستر فرهنگی آنها را درک و تحلیل کنیم و بنابراین،

نتیجه

بر اساس مباحث مطرح شده در این مقاله، مؤلف سعی داشته است نقاط قوت و ضعف تاریخ شفاهی را به‌عنوان یکی از روش‌های به‌روز مطالعات تاریخی برشمرد. یکی از نقاط قوتی که به آن اشاره شده، توسعه و پیشرفت این حوزه مطالعاتی در سال‌های اخیر است. به گفته مؤلف، در یک دهه اخیر، پروژه‌های مطالعاتی در حوزه تاریخ شفاهی رو به افزایش بوده است؛ با این حال، او معتقد است این حوزه هنوز نتوانسته است اعتماد مورخان رسمی را آن‌طور که باید، به خود جلب کند. برخی از مورخان اگرچه ممکن است در پاره‌ای از تحقیقات خود از نتایج به‌دست آمده از پروژه‌های تاریخ شفاهی استفاده کنند، تمایلی به مبنا قرار دادن این نتایج در تحقیقات خود ندارند و فقط به‌عنوان مکمل اطلاعات خود از آن بهره می‌برند.

البته مؤلف اشاره می‌کند نقاط ضعف دیده شده در پروژه‌های تاریخ شفاهی، در تقویت این بی‌اعتمادی بی‌تأثیر نبوده‌اند؛ نقاط ضعفی از قبیل: طرح نشدن پرسش‌ها و بسته پرسشی مناسب در مصاحبه، آموزش ندیدن مصاحبه‌کننده‌ها، ناکافی بودن تحقیقات قبل از مصاحبه و شتابزده عمل کردن مورخان شفاهی. این معایب، انتقادهایی را از سوی مورخان به همراه داشته است که در سه گروه طبقه‌بندی می‌شوند: انتقاد به مصاحبه‌ها، انتقاد به تحقیقات پیش از مصاحبه، انتقاد به روش تحقیق. بر اساس این، باید گفت تاریخ شفاهی هنوز به جایگاهی شایسته، دست پیدا نکرده است و برای دست‌یافتن به اعتبارمندی لازم در گفتمان مطالعات تاریخی، هنوز راه درازی در پیش روی خود دارد.

در ادامه مقاله، مؤلف به وجود سه نوع رابطه، یک رابطه داخلی و دو رابطه خارجی، در مصاحبه اشاره می‌کند. رابطه اول، ساختار ادبی، دستورزبانی و زبان‌شناختی در مصاحبه است؛ دومین رابطه، با تعامل بین مصاحبه‌کننده و راوی شکل می‌گیرد و رابطه سوم، ارتباط انتزاعی بین راوی و تاریخ و فرهنگ خود است.

همچنین، مؤلف به چند نمونه از تفاوت‌های تاریخ شفاهی با دیگر مطالعات تاریخی اشاره دارد؛ از جمله اینکه تاریخ شفاهی، تقریباً تنها نوع تاریخ‌نگاری است که به‌شدت به مطالعات میدانی وابسته است یا مستندات تاریخ شفاهی؛ برخلاف دیگر حوزه‌های تاریخ‌نگاری، در قالب صدا، تصویر و متن پیاده شده است. افزون بر این، توصیه مؤلف به مورخان شفاهی این است که از

قرار گرفتن در گفتمان ایدئولوژی و نیز القای ایدئولوژی، نگرش و نقطه‌نظرات خود به راوی خودداری کنند و اجازه دهند او در طول مصاحبه، نگرش و ایدئولوژی برخاسته از فرهنگ و تاریخ جامعه خویش را عرضه کند.

این مقاله حاوی اصطلاحات فنی - تخصصی بسیاری است که در حیطه تاریخ شفاهی کم‌وبیش کاربرد دارند. با توجه به متن می‌توان گفت ادبیات تخصصی تاریخ شفاهی در گفتمان پژوهش‌های تاریخی خط و مرزهایی ترسیم کرده است که نمایی از حرفه‌ای شدن آن را به نمایش می‌گذارد. بر اساس این، آشنایی با چنین ادبیاتی در بردارنده نوعی انتقال و تعاطی ادبی برون‌مرزی در راستای ارتقای تولیدات و ادبیات بومی است.

منابع و توضیحات

I. جدیدترین پژوهش در این زمینه، عبارت است از:

- G.Shumway, *Oral History in the United States: A Directory*, New York, Columbia University Press, 1970, lists 230 projects

II. در این مورد مراجعه کنید به:

- American Historical Association, *Newsletter*, 1972, vol. X, no. 5, p. 21.

III. در این مورد مراجعه کنید به:

- R.Rhodes's review of 'Hard Times', *New York Times Book Review*, April 19, 1970, p. 1,

- G.B.Tindall's review of 'Huey Long', *American Historical Review*, 1970, vol. 75, p. 1792.

IV. در این مورد مراجعه کنید به:

- M.Frisch, 'Oral history and Hard Times: a review essay', *Red Buffalo*, n.d., nos. 2 and 3.

V. در این مورد مراجعه کنید به:

- H.Glassie, 'A folkloristic thought on the promise of oral history', *Selections from the Fifth and Sixth National Colloquia on Oral History*, New York, Oral History Association, 1971, p. 54.

VI. در این مورد مراجعه کنید به:

- O.W.Bombard, 'A new measure of things past', *American Archivist*, 1955, vol. 18, p. 156.

- A.R.Stephans, 'Oral history and archives', *Texas Librarian*, 1967, vol. 29, pp. 203-

XIII. در این مورد مراجعه کنید به:

- E.E.Maccoby and N.Maccoby. 'The interview: a tool of social science', in G.Lindzey (ed.), *The Handbook of Social Psychology*, Cambridge Mass., Addison Wesley Publishing Company, 1954, vol. I, pp. 449-487.

- Goldstein, *Guide for Field Workers in Folklore*. An updated and annotated bibliography of relevant works can be found in W.H.Banaka, *Training in Depth Interviewing*, New York, Harper & Row, 1970, pp. 162-189.

XIV. در این مورد مراجعه کنید به:

- R.Sennett and J.Cobb, *The Hidden Injuries of Class*, New York, A.A.Knopf, 1972, p. 24.

XV. در این مورد مراجعه کنید به:

- C.Storm-Clark, 'The miners, 1870-1970, a test case for oral history', *Victorian Studies*, 1971, vol. XV, no. 1, p. 73.

XVI. در این مورد مراجعه کنید به:

- Cutler, 'Accuracy in oral interviewing', pp. 6-7, L.Eaton, 'Book review, two Chicago architects and their clients', *Historical Methods Newsletter*, 1972, vol. 5, no. 4, p. 169.

XVII. در این مورد مراجعه کنید به:

- V.D.Bornet, 'Oral history can be worthwhile', *American Archivist*, 1955, vol. 18, p. 244.

XVIII. در این مورد مراجعه کنید به:

- J.Vansina, *Oral Tradition; A Study in Historical Methodology* (translated by H.M.Wright), London, Routledge & Kegan Paul, 1965. See especially Section III. See also Storm-Clark, 'The miners', p. 73.

XIX. در این مورد مراجعه کنید به:

- R.Finnegan, *Oral Literature in Africa*, Oxford, The Clarendon Press, 1970, p. 1.
- G.Ewart Evans, *Tools of Their Trade: An Oral History of Men at Work, c. 1900*, New York, Taplinger Publishing Co., 1970, p. 18.

XX. در این مورد مراجعه کنید به:

- Finnegan, *Oral Literature in Africa*, Oxford, The Clarendon Press, 1970, p. 11.

214.

- M.J.Zachert, 'The implication of oral history for librarians', *College and Research Libraries*, 1968, vol. 29, pp. 101-103.

- R.A.Bartlett, 'Some thoughts after the Third National Colloquium on Oral History', *The Journal of Library History*, 1969, vol. 4, pp. 169-172

- D.B.Nunis, Jr, 'The library and oral history', *California Librarian*, 1961, vol. 22, pp. 139-144.

VII. در این مورد مراجعه کنید به:

- Peter Gay's discussion of N.F.Cantor, *Perspectives on the European Past: Conversations With Historians*, in *American Historical Review*, 1972, vol. 77, no. 5, pp. 1404-1405.

VIII. در این مورد مراجعه کنید به:

- W.W.Cutler III, 'Accuracy in oral interviewing', *Historical Methods Newsletter*, 1970, no. 3, pp. 1-7.

IX. در این مورد مراجعه کنید به:

- C.T.Morrissey, 'On oral history interviewing', in L.A.Dexter (ed.), *Elite and Specialized Interviewing*, Evanston, Northwestern University Press, 1970, pp.109-118.

- G.Colman, 'A call for more systematic procedures', *American Archivist*, 1965, vol. 28, no. 1, pp. 79-83

- S.Benison, 'Reflections on oral history', *American Archivist*, 1965, vol. 28, no. 1, pp. 71-77.

X. در این مورد مراجعه کنید به:

- K.S.Goldstein, *A Guide for Field Workers in Folklore*, London, Herbert Jenkins, 1964, fn. p. 6.

XI. در این مورد مراجعه کنید به:

- D.C.Swain, 'Problems for practitioners of oral history', *American Archivist*, 1965, vol. 28, no. 1, p. 64.

XII. در این مورد مراجعه کنید به:

- C.Lord (ed.), *Ideas In Conflict: A Colloquium on Certain Problems in Historical Society Work in the United States and Canada*, Harrisburg, Pa., American Association for State and Local History, 1958.

- R.Howard, Evanston, Northwestern University Press, 1972, pp. 51–58, 203–211.
- XXXII. در این مورد مراجعه کنید به:
- W.Labov, *The Social Stratification of English in New York City*, Washington DC, Center for Applied Linguistics, 1966.
 - R.P.Baker, *Labor history, social science and the concept of the working class*, *Labor History*, 1973, Winter, pp. 95–105.
 - F.Berry, *The Physical Voice of Poetry*, Oxford, Oxford University Press, 1962.
 - D.I.Slobin, *Psycholinguistics*, Glenview, Ill., Scott, Foresman & Company, 1971.
- XXXIII. در این مورد مراجعه کنید به:
- A.Benjamin, *The Helping Interview*, Boston, Houghton Mifflin & Company, 1969.
 - E.Goffman, *Relations in Public: Microstudies of the Public Order*, New York, Basic Books Inc., 1971.
- XXXIV. در این مورد مراجعه کنید به:
- Finnegan, *Oral Literature in Africa*, pp. 2, 9–10.
- XXXV. در این مورد مراجعه کنید به:
- H.Stretton, *The Political Sciences*, New York, Basic Books Inc., 1969, pp. 14–15.
- XXXVI. در این مورد مراجعه کنید به:
- R.Blythe, *Akenfield: Portrait of an English Village*, New York, Pantheon, 1969, p. 20.
 - J.Lacan, *The Language of the Self: The Function of Language in Psychoanalysis*, edited and translated by A.Wilden, Baltimore, Johns Hopkins Press, 1968.
 - L.Althusser and E.Balibar, *Reading Capital*, translated by B.Brewster, New York, Pantheon, 1970.
- XXXVII. در این مورد مراجعه کنید به:
- Althusser and Balibar, *Reading Capital*, pp. 16–17, 316.
- XXXVIII. در این مورد مراجعه کنید به:
- Ibid.
- XXXIX. در این مورد مراجعه کنید به:
- W.I.Susman, 'History and the American intellectual: uses of a usable past', *American Quarterly*, 1964, vol. 16, part 2, p. 243.
- XXI. در این مورد مراجعه کنید به:
- Cutler, *Accuracy in oral interviewing*, pp. 1–2.
- XXII. در این مورد مراجعه کنید به:
- J.A.Fishman (ed.), *Readings in the Sociology of Language, The Hague, Mouton and Company*, 1968.
 - W.Labov. *Phonological correlates of social stratification*, *American Anthropologist*, 1964, vol. 66, part 2, pp. 164–176.
- XXIII. در این مورد مراجعه کنید به:
- S.Benison, *Oral history and manuscript collecting*, *Isis*, 1962, vol. 53, pp. 113–117.
- XXIV. در این مورد مراجعه کنید به:
- Cutler, *Accuracy in oral interviewing*, p. 7.
- XXV. در این مورد مراجعه کنید به:
- S.Benison, *Oral history: a personal view*, in E.Clark (ed.), *Modern Methods in the History of Medicine*, New York, Oxford University Press, 1971, p. 291.
- XXVI. در این مورد مراجعه کنید به:
- Lynd, *Guerrilla history in Gary*, *Liberation*, 1969, vol. 14, pp. 17–20,
 - Lynd, *Personal histories of the early CIO*, *Radical America*, 1971, vol. 5, no. 3, pp. 50–51.
- XXVII. در این مورد مراجعه کنید به:
- Benison, *A personal view*, p. 293.
- XXVIII. در این مورد مراجعه کنید به:
- G.N.Gordon, *The Languages of Communication: a Logical and Psychological Examination*, New York, Hastings House, 1969, pp. 111–127
 - E.Rumics, *Oral history: defining the term*, *Wilson Library Bulletin*, 1966, vol. 40, pp. 602–605.
- XXIX. در این مورد مراجعه کنید به:
- R.Pascal, *Design and Truth in Autobiography*, London, Routledge & Kegan Paul, 1960.
- XXX. در این مورد مراجعه کنید به:
- J.Piaget, *Structuralism* translated and edited by C.Maschler, New York, Basic Books Inc., 1970, p. 44.
- XXXI. در این مورد مراجعه کنید به:
- R.Barthes, *Critical Essays*, translated by

- An Introduction to Human Information Processing*, New York, John Wiley & Sons, 1968
- Frisch, 'Oral history and Hard Times', pp. 288-231.
- L در این مورد مراجعه کنید به:
- Goldstein, *A Guide for Field Workers in Folklore*, p. 5.
- LI در این مورد مراجعه کنید به:
- Glassie, 'A folkloristic thought on the promise of oral history', p. 57.

اصطلاح‌شناسی

- ۱- چارچوب مرجع (Frames of Reference):
ساختاری متشکل از مفاهیم، ارزش‌ها، رسوم و دیدگاه‌ها که بر مبنای آن، داده‌ها درک و ارزیابی می‌شوند، ایده‌ها به اشتراک گذاشته می‌شوند و رفتارها تعدیل می‌شوند.
- ۲- تاریخ‌نگاری (Historiography): ثبت رویدادها و حوادث تاریخی به همراه تحلیل چرایی و چگونگی وقوع آنها.
- ۳- همبستگی اجتماعی (Social Integration):
ترکیب شدن اقلیت‌های قومی در ساختار یک جامعه، بدون آنکه هویت خود را از دست بدهند.
- ۴- راوی (Interviewee): فرد مصاحبه‌شونده که اطلاعات خود درباره رویدادی خاص را در اختیار مورخ قرار می‌دهد.

- ۵- سلطه‌گری (Hegemony): تسلط سیاسی، اقتصادی یا نظامی یک گروه یا نهاد بر جامعه که تا اندازه‌ای رضایت گروه فرودست را نیز به همراه دارد.
- ۶- کلیو (Clio): در اساطیر یونانی، کلیو یکی از سه دختر زئوس و الهام‌بخش تاریخ شناخته می‌شود.

ارجاعات مترجم:

- ۱- نورائی، مرتضی، (۱۳۹۵)، «سخن نخست: اندر روش‌شناسی تاریخ شفاهی»، *دوفصلنامه تاریخ شفاهی*، دوره ۴، شماره ۱، صص ۱۵-۵.

۲- برای مطالعه شرح مختصری از کتاب:

Hard Times: An Oral History of the Great Depression

به آدرس زیر مراجعه فرمایید:

XL در این مورد مراجعه کنید به:

- Ibid., p. 244.
- Alice Kessler Harris, to R.J.Grele, *Envelopes of Sound: The Art of Oral History*, Chicago, Precedent Publishing, 1985.

XLI در این مورد مراجعه کنید به:

- Susman, 'History and the American intellectual', p. 244.
- W.R.Bascom, 'The forms of folklore: prose narratives', *Journal of American Folklore*, 1965, vol. 78, p. 4.

XLII در این مورد مراجعه کنید به:

- C.LeviStrauss, *The Savage Mind*, Chicago, Chicago University Press, 1966, pp. 231-234.

XLIII در این مورد مراجعه کنید به:

- L.Althusser, *Lenin and Philosophy and Other Essays*, New York, Monthly Review Press, 1971, pp. 143-161.

XLIV در این مورد مراجعه کنید به:

- A.Gramsci, *The Modern Prince and Other Essays*, New York, International Publishers, 1959.

XLV در این مورد مراجعه کنید به:

- J.Cammett, *Antonio Gramsci and the Origins of Italian Communism*, Stanford, Stanford University Press, 1967, pp. 204-206.

XLVI در این مورد مراجعه کنید به:

- A.S.Kraditor, 'American radical historians and their heritage', *Past and Present*, 1972, no. 56, p. 139.

XLVII در این مورد مراجعه کنید به:

- R.G. Sherill's review in 'The Nation', November 3, 1969, p. 209.

XLVIII در این مورد مراجعه کنید به:

- M.Godelier, 'Systeme, structure et contradiction dans "Le Capital"', *Les Temps Moderns*, 1966, vol. 22, pp. 828-865.

- Piaget, *Structuralism*, pp. 120-134.

- Anthony Wilden in Lacan's 'The Language of the Self', pp 302-311.

XLIX در این مورد مراجعه کنید به:

- Cutler, 'Accuracy in oral interviewing', pp. 2-4
- D.A.Norman (ed.), 'Memory and Attention:

<http://library.lol/main/0FA4C0806CBC61F1555465B403669C1E>